

KS. WALDEMAR WOŹNIAK
Instytut Psychologii
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa

BADANIA DOTYCZĄCE RELACJI MIĘDZY POSTAWĄ RELIGIJNĄ A OSOBOWOŚCIĄ W PERSPEKTYWIE RESOCJALIZACJI

Niniejszy artykuł stanowi przegląd badań między postawami religijnymi a cechami osobowości. Własne doświadczenia podpowiadają mi, że powyższej relacji nie można pomijać w resocjalizacji.

W. Prężyna zajmował się powiązaniem cech osobowości z intensywnością postawy religijnej¹. W badaniach posłużył się on *Kwestionariuszem Osobowości R. B. Cattella i Skalą Postaw Religijnych* własnej konstrukcji. Wyodrębnione zostały trzy grupy osób: 1) osoby o wysokiej intensywności pozytywnej postawy religijnej (W+); 2) osoby o wysokiej intensywności negatywnej postawy religijnej (W-); 3) osoby obojętne religijnie (W_o).

Analizując wyniki badań, doszedł do takich oto wniosków:

- Najwyższą integrację wykazuje grupa W+, różniąca się istotnie w tym względzie od grupy W-, a bardzo istotnie od grupy W_o.

- Jeżeli chodzi o poziom niepokoju, to grupa W_o przejawia wysoki niepokój i różni się bardzo istotnie w tym względzie od grup W+ i W-, które mają niemal identyczne wyniki.

- Osoby obojętne religijnie ujawniają mniejszą odporność na frustrację w stosunku do pozostałych grup.

- Przedstawiciele grupy W- kierują się bardziej przesłankami racjonalnymi, są bardziej niezależni, gotowi zrywać z przyjętymi formami myślenia i działania, są bardziej eksperymentalnie nastawieni. Wierzący są bardziej konwencjonalni i trzymają się raz przyjętych rozwiązań².

¹ W. Prężyna, *Postawa religijna a cechy osobowości analizowanej w świetle danych 16-czynnikowego Kwestionariusza R.B. Cattella*, „Roczniki Filozoficzne” 17 (1969), 4, s. 99–124.

² Tamże, s. 121–122.

W. Prężyna uważa, że powiązanie intensywności postawy religijnej z osobowością „przebiega raczej w zakresie tzw. cech środowiskowych nabytych w rozwoju jednostkowym człowieka”³.

W kolejnych badaniach W. Prężyna zajął się związkami między centralnością postawy religijnej i potrzebami⁴. Centralność postawy religijnej badał on za pomocą dwóch przez siebie opracowanych skal: *Skali Centralności Psychologicznej (SCP)* i *Skali Centralności Strukturalnej (SCS)*. Za pomocą SCP wyodrębnione zostały trzy grupy eksperymentalne: o wysokiej (W), średniej (S) i niskiej (N) centralności postawy religijnej. Potrzeby badano *Wskaźnikiem Upodobań G.G. Sterna*.

Oto wnioski z tych badań:

- Dominującymi potrzebami w strukturze osobowości typowej dla grypy W są: rozumienie, refleksyjność, opiekuńczość, aktywność.

- Najbardziej charakterystycznymi dla osób z grupy S są potrzeby – obrony, unikania, niepowodzeń, narcyzmu, refleksyjności.

- Charakterystycznym rysem osobowości reprezentantów grupy N jest potrzeba obiektywizmu: samodzielność i niezależność sądu, niesugerowanie się cudzymi opiniami. Osoby te cenią sobie intuicję i spontaniczność. Zdają się unikać intensywniejszych więzi emocjonalnych, mniej zwracać uwagę na uczucia i pragnienia innych⁵.

J. Bazylak badał związki postaw religijnych młodzieży z wybranymi elementami osobowości⁶. Młodzież badana była *Skalą Postaw Religijnych W. Prężyny*, *Kwestionariuszem do Badań nad Religijnością* (został on opracowany przez Zakład Socjologii Religii KUL), *Kwestionariuszem T.G. Grygiera*, *Kwestionariuszem 16 PF R. B. Cattella*, *Kwestionariuszem do Badania Temperamentu J. Strelaua*, *Ogólnym Testem Klasyfikacyjnym* (został on opracowany podczas II wojny światowej na użytek Armii Stanów Zjednoczonych do badań poborowych).

Podsumowanie tych badań jest następujące:

- Im bardziej intensywna i rozbudowana postawa religijna młodzieży, im wyższy poziom jej religijności, tym większe nasilenie takich cech, jak: zamiłowanie do porządku, pracowitość, dokładność, potrzeba stwarzania się z innymi, wyczynu, poznawcza, żywienia i opiekowania się kimś; tym większe nasilenie takich cech osobowościowych, jak: odporność psychiczna, dyspozycja do kontroli swojego zachowania, konserwatyzm i konwencjonalizm.

- Z rozwojem intensywności i rozbudowaniem postaw religijnych idzie w parze zmniejszanie tendencji do zachowań agresywnych i dominujących, do działań

³ Tamże, s. 123.

⁴ W. Prężyna, *Potrzeby jako korelaty postawy religijnej*, „Roczniki Filozoficzne” 24 (1976), 4, s. 5–28.

⁵ Tamże, s. 26–27.

⁶ J. Bazylak, *Postawy religijne młodzieży i ich związki z wybranymi elementami osobowości*, Warszawa 1984.

mających na celu jedynie własny prestiż i przyjemność oraz zmniejszenie tendencji do izolowania się i odwracania się od ludzi.

Im większa intensywność i rozbudowanie postaw religijnych, tym większe poczucie bezpieczeństwa badanej grupy młodzieży i tym wyższy jej poziom inteligencji⁷.

Z. Chlewiński porównał osobowość ateistów (A), ludzi zdecydowanie wierzących (B) oraz ludzi jakby „pośrednich” (C), którzy nie należą ani do zdecydowanych ateistów, ani do zdecydowanie wierzących⁸. Wyodrębnione grupy autor badał: *Kwestionariuszem Osobowości 16 PF R. B. Cattella*, *Inwentarzem Osobowości H.J. Eysencka*.

Oto zasadnicze wnioski z tych badań:

- Grupa A okazała się bardziej ekstrawertywna aniżeli grupa B.
- Grupa B odznacza się wyższym niepokojem w porównaniu z grupą A.
- W czynnikach wskazujących na poziom integracji osobowości (C, G, Q3) stwierdzono, że reprezentanci grupy A mają przeciętnie osobowość mniej zintegrowaną w zestawieniu z członkami grupy B⁹.

Z. Golan zajmował się powiązaniem osobowości z zaangażowaniem religijnym¹⁰. Badania przeprowadził za pomocą *Kwestionariusza Osobowości 16 PF R. B. Cattella*, *Kwestionariuszem Kontroli Emocjonalnej J. Brzezińskiego* i własnej *Skali Zaangażowania Religijnego*. Analiza otrzymanych wyników wykazała, że życie religijne sprzyja integracji i rozwojowi osobowości¹¹.

Powyższymi, ciekawymi badawczo relacjami winni zainteresować się wychowawcy resocjalizujący. Na podstawie własnych badań, prowadzonych metodą obserwacji uczestniczącej, wiem, że wśród młodzieży zagrożonej, znajduje się dość liczna grupa osób, które opierając się na religii, chcą zerwać ze swoją patologiczną przeszłością.

⁷ Tamże, s. 179.

⁸ Z. Chlewiński, *Postawy a cechy osobowości*, Lublin 1987.

⁹ Tamże, s. 194–195.

¹⁰ Z. Golan, *Osobowość a zaangażowanie religijne*, Warszawa 1992.

¹¹ Tamże, s. 169–178.